

Anne Nederkoorn: Het recht op onderwijs in het Nederlands

Dag mevrouw. Dag meneer. Bent u meneer Boukrim? Dag ik ben Han Rozeboom. Gaat u zitten. En dan begint het gesprek om te bepalen in welke groep de potentiële cursist in de basiseducatie geplaatst kan worden.

Meneer Boukrim heeft twee jaar in Frankrijk gewoond en drie jaar in Duitsland. Nu is hij zeven jaar in Nederland. Hij is dus geen nieuwkomer en niet via het Bureau Nieuwkomers bij de basiseducatie terecht gekomen. Hij woont bij zijn schoonzuster. Hij werkt in de haven, waar hij scheepsladingen vis in koelcellen moet sjouwen. Hij is huiverig met zijn antwoorden. Gedraagt zich alsof hij nauwelijks weet wat gevraagd wordt. Zijn tolkende schoonzuster kent de basiseducatie en geeft zo goed mogelijk antwoord, in vertrouwen.

De heer Boukrim is na zeven jaar deelname aan de Nederlandse samenleving nog steeds doodsbang om gegevens over zichzelf prijs te geven.

Iemand zonder enige beheersing van de taal van het land waarin hij of zij woont, is gedoemd elke dag opnieuw te leven in een ellendige wereld van onbegrip. (*Met gepast geld betalen, s.v.p.* staat met koeieletters in de bus, en de buschauffeur foetert op iemand die hem voor een één-zone-rit een briefje van honderd aanreikt.)

Uitgangspunt van de basiseducatie is, dat iedere inwoner van Nederland, legaal of illegaal, er recht op heeft de Nederlandse taal te leren.

Er is een gemeente in Nederland die dat uitgangspunt heeft genegeerd. De gemeente verzocht een instelling voor basiseducatie om cursisten zonder verblijfsvergunning als zodanig te registreren. Intakers als Han zouden het intakegesprek moeten besluiten met de vraag 'mag ik uw verblijfsvergunning even zien?' of zoiets dergelijks. Vervolgens zouden ze duidelijk

moeten maken dat de (potentiële) cursist ook zonder verblijfsvergunning les zou kunnen krijgen, dat gebrek aan zo'n bewijs dus van geen enkele invloed zou zijn op deelname aan een cursus Nederlands. Maar ze zouden tegelijkertijd weten dat hun instelling voor deze cursist geen subsidie meer zou worden gegeven. Want dat was wat de gemeente van plan was: okee jullie mogen cursisten zonder verblijfsvergunning blijven lesgeven, maar dan wel onge-subsidieerd. Met dit plan wilde de gemeente invulling geven aan het plan om de wachtlijsten weg te werken.

Waar zou dat op uitgelopen zijn? Op lijsten met cursistennamen, adressen, arbeids- of werkloosheidsgegevens en gegevens over de (il)legaliteit van mensen, lijsten die in principe in instellingen blijven, maar door een inspecteur eens in de zoveel tijd mogen worden ingezien. De inspecteur heeft een eed van geheimhouding afgelegd, maar hoe zwaar moet hij of zij bedreigd om de eed te breken en de mond open te doen? En wie lopen er allemaal wel eens zomaar in een instelling rond te kijken?

In een open brief aan de leden van de ABOP roepen Johan Stekelenburg (voorzitter FNV) en Ellen Vogelaar (voorzitter ABOP) op *om waakzaam te zijn tegen alle naar racisme en vreemdelingenhaat neigende woorden en daden. Ze schrijven: (...) de tendens is niet goed. We weten toch wat er in de jaren dertig en later is gebeurd in Europa? Zouden we van die geschiedenis niets hebben geleerd? Dat is onbestaanbaar* (Het Schoolblad 22, 1992).

In plaats van (leer)situaties te creëren waarin mensen reden hebben zich betrokken te voelen bij de Nederlandse samenleving, worden situaties gecreëerd waarin zij de samenleving moeten ervaren als vijandig en bedreigend. Belemmering van de toegang tot de Nederlandse taal en daarmee van enig inzicht in de Nederlandse normen en waarden, betekent een rem op de mogelijkheid tot positieve ontwikkeling van mensen.

De hiervoor genoemde gemeente wil (eveneens onder het motto 'Weg met de wachtlijsten') zo snel mogelijk (lieft alle) basiseducatiecursisten klaarstomen voor vervolgopleidingen of betaald werk. Dit is geen reëel streven met betrekking tot de basiseducatie in het algemeen. Maar, nog afgezien daarvan: voor men-

sen zonder verblijfsvergunning is, als het aan de huidige politiekvoerders ligt, in dit plaatje geen plaats. Daarmee wordt het voor mensen die hun land ontvlucht zijn onmogelijk gemaakt *zelf* (mee) te werken aan een oplossing van het probleem. Wanneer zij zonder angst mogen leren, kunnen ze door te reflecteren op de situatie in hun thuisland, daartegenover een houding ontwikkelen die werkbaarder is dan *ik was bang en ik moest daar weg* vanuit die houding kan tot weloverwogen, sterk gemotiveerde daden worden overgegaan. Er zouden projecten kunnen worden opgezet die mensen in staat stellen in of voor bepaalde ontvluchte landen te werken aan ontwikkeling van die landen. Projecten opgezet en uitgevoerd door met Nederlandse steun (hoger en lager) opgeleide mensen. Dat is het probleem bij de wortels aanpakken.

De politieke machthebbers van dit moment doen weinig aan de wortels. Ze snoeien en snoeien maar door, met harde hand. 'Het aantal verwijderingen van vreemdelingen is vorig jaar met 47 procent gestegen ten opzichte van 1991.' en 'Het kabinet overweegt werkgevers geen sociale premies meer te laten afdragen voor illegale werknemers, zodat die daaraan geen recht op een uitkering meer kunnen ontleen. Het is een van de maatregelen waarmee het kabinet het verblijf in Nederland van illegale vreemdelingen wil ontmoedigen.' (Trouw, 12-1-'93)

Waarom komen mensen in doodsangst hierheen? Waarom, met alle verlamdende heimwee, blijven ze hier? Waarom zijn ze bereid het meest smerige, lichaamslopende en geestdodende werk te doen? Omdat het in hun eigen land beter is? Omdat ze hier met eerbied ontvangen worden?

Han voelt er niks voor om mensen die tòch al voortdurend in schrik leven, nog een extra schrik in de maag te splitsen bij hun vraag naar onderwijs.

De instelling voor basiseducatie heeft *Nee* gezegd tegen het voorstel van de gemeente. Of de gemeente nu van haar plannen afziet is nog maar de vraag. Afzien van die plannen betekent namelijk het roer omgooien naar een meer humane aanpak. De gemeente zou moeten durven kiezen voor een beleid dat juist de meer in het nauw gedreven mensen faciliteiten biedt om zich te scholen in de Nederlandse taal en cultuur.

Anders komen we nooit verder.

Piet-Hein van de Ven

Schrijven als sociaal proces

In 'Naar aanleiding van uw schrijven' dat in het vorige nummer van Moer verscheen, stelde Piet-Hein van de Ven het model van Flower & Hayes ter discussie. In die bijdrage verzette hij zich tegen de vanzelfsprekendheid waarmee dit model als basis voor een schrijfdidactiek wordt gebruikt. Schrijven is immers niet alleen een cognitief maar ook een sociaal proces. Dit idee werkt hij hier verder uit. Daartoe presenteert hij een model voor het schrijven als sociaal proces waarbij de interactie tussen schrijver en lezer een centrale rol vervult. Hij besluit zijn beschouwing met een bespreking van de consequenties van deze benadering voor de kerndoelen, de toetsing en de schrijfdidactiek.

De derde generatie

De gedachten over schrijven als proces komen uit schrijfonderzoek dat in de Verenigde Staten verricht werd. Wat Evensen e.a. (1991) een eerste generatie schrijfonderzoekers noemen, ontwikkelt het bekende driefasige lineaire schrijfmodel: *prewriting - writing - postwriting* (Rohman 1965). In de tweede generatie ontwikkelt men een recursief proces-denken, waarvan Flower & Hayes de bekendste verwoorders zijn. De derde generatie is in Nederland nog maar weinig bekend. Evensen e.a. wijzen op het werk van onder meer Scribner & Cole (1981), Wertsch (1985) Freedman e.a. (1987) en Langer (1987). Zij geven aan dat in dat werk de nadruk valt op de rol van de sociaal-culturele context waarbinnen (leren) schrijven plaatsvindt. Men baseert zich op het werk van Vygotsky (1962, 1987). Vygotsky wijst op de samenhang tussen denken, taal en de sociale omgeving. Taal moet worden gezien vanuit een sociaal perspectief. Schrijven is dus niet een geïsoleerde privé-handeling, maar het resultaat van een proces van interactie tussen schrijver en lezer, taal en tekst, en de sociale, culturele en historische context. Taal en denken zijn in hoge mate verbonden met de interactie van het individu met zijn omgeving.